

Nikola Opatić*

Stručni rad

Troškovi postupka - parnični troškovi

U Zagrebu, 31. kolovoza 2003. godine

*Nikola Opatić, sudac Županijskog suda u Velikoj Gorici

I Uvodne naznake

Državno pravosuđe pruža zaštitu ugroženih subjektivnih prava od aktivnosti istovremeno usmjerenih protiv objektivnog prava, pravnog poretka i uspostavljenog društvenog ustroja. Međutim, bez obzira da li će zatražena zaštita biti uspješna ili pak neće, nakon svega ostaje trošak te zaštite, kojeg svakako i netko mora nadoknaditi.

Svaka aktivnost pravosudnog sustava prouzrokuje materijalne izdatke za koje treba osigurati odgovarajuća novčana sredstva. Kako će se, na koji način i u kojem obimu nastali troškovi nadoknaditi pitanje je političke odluke zakonodavca manifestirane kroz pravne norme koje reguliraju to područje.

Vrijednost, cijenu aktivnosti državnog pravosuđa, koliko se zna, nitko nije ni pokušao približno točno i transparentno utvrditi. Do nekih, vrlo uopćenih podataka može se doći analizom pozicija prihoda i rashoda državnog proračuna, ali to su samo oni troškovi koji terete sve subjekte kao porezne obveznike. Koliki su cjelokupni stvarni troškovi, zajedno sa onima koje podmiruju neposredni sudionici sudskih postupaka, te udio tih stvarnih troškova u cjelokupnoj potrošnji stanovništva nitko još nije izračunao. Za pretpostaviti je, barem prema broju sudskih predmeta, da se radi o angažiranju ogromnih novčanih i materijalnih sredstava. Primjećuje se, da se ekonomikom pravosuđa u Republici Hrvatskoj nitko sustavno i konkretno ne bavi. Da je tome tako, primjerice: inače u osnovi relativno jednostavan sistem obračuna i naplate sudskih pristojbi bio bi u praksi daleko bolje i efikasnije riješen, sadašnja konkretna stvarna i mjesna nadležnost sudova kroz teritorijalnu organizaciju pravosudnog sustava, čini se kao da apstrahira stvarne materijalne mogućnosti i potrebe građana i gospodarstva za sudskom zaštitom, vrlo značajan demografski i prometni faktor povezanosti regija kao i da ne postoji u planiranju mreže pravosudnih tijela, što sve zajedno čitav sustav čini tromim, krajnje neefikasnim i u konačnici izuzetno skupim, kako za državu (porezne obveznike), tako i za same stranke. Sve gore navedeno iziskuje multidisciplinarno istraživanje, a tek potom stvaranje jedinstvene i dugoročne strategije razvoja hrvatskog pravosudnog sustava.

U ovom radu, obzirom na temu, osvrnuti ću se samo na troškove građanskog parničnog postupka koji terete stranke u postupku, kao dijela ukupnih troškova pružanja pravne zaštite te na neke praktične probleme i nedoumice koji se pojavljuju pred sucima i odvjetnicima kao pravnim praktičarima u primjeni tog instituta.

II Pravna regulativa - izvori

Naknada troškova postupka u Republici Hrvatskoj regulirana je kroz odredbe članka 151.-177. Zakona o parničnom postupku («Narodne novine» Republike Hrvatske broj: 53/91, 91/92, 112/99, 88/01 i 117/03) /dalje u tekstu: ZPP/¹, uz napomenu da posljednja novela tog temeljnog procesnog zakona kroz Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku («Narodne novine» Republike Hrvatske broj: 117/03), /dalje u tekstu: ZID ZPP-a NN RH 117/03/ sukladno članku 287., stupa na snagu 1. prosinca 2003. godine, pa se u ovom članku posebno treba osvrnuti na najnovije izmjene i dopune Zakona izvršenih u sferi regulacije instituta troškova parničnog postupka.

Troškovi postupka regulirani su pravnim institutima parničnih troškova (članak 151. – 167. ZPP-a), troškova u postupku osiguranja dokaza (članak 168. ZPP-a), te kroz institut oslobođenja od plaćanja troškova postupka (članak 172. – 177. ZPP-a), pri čemu valja uvodno osobito naglasiti da se oslobođenje od plaćanja troškova samo

¹ Grbin, Ivo, Zakon o parničnom postupku sa sudskom praksom - Glava dvanaesta, TROŠKOVI POSTUPKA, izd. Organizator Zagreb, 2000. god.

odnosi na obvezu parnične stranke da prethodno snosi troškove prouzročene svojim procesnim radnjama. Zakon o parničnom postupku ujedno predstavlja supsidijarni izvor prava za pitanja troškova koje drugi procesni zakoni nisu drugačije regulirali.

Odredbe Zakona o parničnom postupku, iako je to temeljni građansko procesni zakon, u sferi regulacije instituta naknade parničnih troškova imaju materijalno-pravni karakter,² to stoga što zahtjev za naknadu parničnog troška predstavlja sporedni zahtjev materijalno-pravnog naravi o kojemu sud odlučuje temeljem posebno postavljenog zahtjeva stranke u postupku.

Sud ne može, sukladno članku 2. stavak 2. ZPP-a odbiti, da odlučuje o zahtjevu za koji je nadležan, pa stoga mora odlučiti o osnovanosti, ili pak o neosnovanosti konkretno postavljenog zahtjeva za naknadu parničnog troška. Obveza naknade parničnih troškova je direktna posljedica gubitka parnice.

Postojeća, uglavnom ujednačena, judikatura pokušava dati praktične odgovore na određena sporna pitanja i situacije koja nisu izričito riješena samim odredbama Zakona o parničnom postupku.

III Pojam instituta parničnih troškova

Trošak parničnog postupka i obveza njegove naknade jedna je od posljedica odnosa stranaka u parnici.

Iscrpno i taksativno nabrojanje vrsta parničnih troškova bilo je s legislativnog i nomotehničkog aspekta poprilično nespretno, stoga je zakonsko rješenje o određivanju pojma parničnih troškova ZPP riješio tako da je vrlo uopćeno definirao sadržaj parničnih troškova i to kao onih izdataka učinjenih u tijeku ili u povodu parnice, pri tom ne nabrajajući taksativno što sve sačinjava parnične troškove (članak 151. st. 1. ZPP-a).³

Iznimka je u stavku 2. kada Zakon izrijekom navodi da parnični troškovi obuhvaćaju nagradu za rad odvjetnika i drugih osoba kojima zakon priznaje pravo na nagradu (primjerice: državnog odvjetnika).

Izdacima učinjenim neposredno u tijeku postupka (parnice), uvriježeno se smatraju oni učinjeni za sudske pristojbe, za izvođenje dokaza, troškove za održavanje ročišta i očevida izvan sudske zgrade, za objavljivanje sudskih oglasa, osobni troškovi stranaka i zastupnika skopčanih sa njihovim dolaskom na sud.

Troškovi učinjeni u povodu postupka (parnice) smatraju se onim izdacima koji mogu nastati i prije pokretanja parnice, ali pod uvjetom da su nastali povodom postupka u kojemu treba biti donesena odluka o njima. Te izdatke najčešće čine oni koji su nastali za osiguranje dokaza, za neuspjeli pokušaj nagodbe prije parnice, fotokopiranja dokumenata, izvansudske opomene, troškovi postupka nastali pred nekim drugim organom koji je rješavao o prethodnom pitanju, troškovi poštarine, troškovi pribavljanja isprava koje su priložene uz tužbu, troškovi prouzročeni zaključenjem ugovora o prorogaciji, ili o izabranom sudu.

Troškovi postupka su i oni nastali kad dostavljač zatraži pomoć policije radi utvrđivanja istovjetnosti osobe koju zatekne na mjestu na kome dostavu treba obaviti te radi obavljanja drugih radnji dostave (Članak 66. ZID ZPP-a NN RH 117/03 smatra Troškovi dostave putem javnoga bilježnika isto ulaze u parnične troškove, ako sud ocijeni da su oni bili nužni (članak 67. ZID ZPP-a /NN RH 117/03/).

Parnični troškovi obuhvaćaju nagradu za rad odvjetnika i drugih osoba kojima zakon priznaje pravo na nagradu, npr. troškovi vještaka. Zastupanje po odvjetniku

² Pavlović, Mladen, Troškovi parničnog postupka s posebnim osvrtom na nagrade..., Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 38, 2001.

³ Triva, Siniša, Građansko parnično procesno pravo, IV izdanje, N. Novine, Zagreb, 1980.g.

uvijek se smatra potrebno i svrsishodno, te se nagrada odvjetniku tretira kao sastavni dio parničnih troškova. Za napomenuti je da parnična stranka kojoj je osigurano besplatno pružanje pravne pomoći kroz zastupanje u konkretnoj parnici nema pravo, pa i makar dobila parnicu, da od protivne strane traži naknadu parničnog troška za izdatak zastupanja (taj izdatak nije ni učinjen). Valja istaći da odvjetniku ne pripada naknada troškova po odvjetničkoj tarifi u vlastitoj parnici, već samo stvarni izdaci koji se priznaju i drugim strankama. Stranka po profesiji odvjetnik kao svaka druga stranka u vlastitoj stvari može angažirati drugog odvjetnika i tada će imati pravo na naknadu izdatka učinjenog za svoje zastupanje.

Kada državni odvjetnik ili koje drugo državno tijelo nastupa kao stranka, odluka o parničnim troškovima donosi se u korist, odnosno protiv Republike Hrvatske. To je nova odredba u ZPP-u (članak 154.a) unesena ZID ZPP-a /NN RH 117/03). Time je riješeno pitanje subjekta u čiju se korist odnosno protiv koga se donosi odluka o troškovima postupka, u postupku u kojemu državni odvjetnik ili koje drugo državno tijelo nastupaju kao stranke. Kako ta tijela u tom svojstvu nastupaju u javnom interesu, taj subjekt može biti samo država. Ta tijela nemaju pravni subjektivitet, iako im se u postupku priznaje *ius standi in iudicio*.

Člankom 88. ZID ZPP-a /NN RH 117/03/, izvršena je intervencija u članku 162. ZPP-a. Uz izmjenju terminološke prirode ostao je na snazi samo stavak 1., koji propisuje da kada državni odvjetnik sudjeluje u postupku kao stranka on ima pravo na naknadu troškova prema odredbama ovog zakona, ali ne i pravo na nagradu, dok su stavci 2., 3. i 4. brisani. Prema odredbi još uvijek važećeg stavka 2. članka 162. ZPP-a troškovi koje bi trebao podmiriti državni odvjetnik isplaćuju se iz sredstava suda, pa kako sudovi redovito nemaju odgovarajuća sredstva u svom proračunu, prihvaćeno je rješenje o brisanju te odredbe pa se Državno odvjetništvo u cijelosti i glede troškova postupka tretira kao i druge stranke. Budući da je napuštena institucija državnoodvjetničke intervencije u parničnom postupku (članak 205. ZPP-a je brisan člankom 103. ZID ZPP NN 117/03), te da je članak 204. ZPP-a već ranije brisan Zakonom o preuzimanju Zakona o parničnom postupku ("Narodne novine", broj 53/91), odredbe stavaka 3. i 4. članka 162. postale su suvišne.

Sukladno članku 163. ZPP-a odredbe o troškovima primjenjuju se i na stranke što ih zastupa državno odvjetništvo. U tom slučaju troškovi postupka obuhvaćaju i iznos koji bi se stranci priznao u ime nagrade odvjetniku. Pri tome treba istaći da se kod obračuna iznosa ne primjenjuje Tbr. 42. st. 2. Tarife o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika, odnosno Državno odvjetništvo na iznos nagrade ne obračunava porez na dodanu vrijednost (PDV).

Članak 35. stavak 2. ZPP-a parnični trošak uz kamate, ugovornu kaznu i ostala sporedna traženje, tretira kao sporedno traženje u smislu utvrđivanja vrijednosti predmeta spora.

IV Vrijednost predmeta spora

Osnove za utvrđivanje vrijednosti predmeta spora regulirane su člancima 35. – 40. ZPP-a. Pod vrijednošću predmeta spora treba razumjeti vrijednost zahtjeva izraženog u novčanom ekvivalentu. Ako se tužbeni zahtjev odnosi na isplatu novčanog iznosa, tada taj iznos predstavlja i vrijednost predmeta spora. Međutim, ako se tužbeni zahtjev ne odnosi na isplatu novčanog iznosa, tužitelj je dužan u tužbi naznačiti vrijednost predmeta spora.⁴

⁴ Pavlović, Mladen, Predmet spora i utvrđivanje njegove vrijednosti, Hrvatska pravna revija, ožujak 2001.g.

Pitanje naknade parničnih troškova, a osobito njihova visina u direktnoj su korelaciji sa vrijednošću predmeta spora. To se osobito odnosi na visinu sudskih pristojbi i visinu nagrade za rad odvjetnika.

Sustav uspostavljen Zakonom o sudskim pristojbama (N. N. RH broj: 74/95, 57/96 i 137/02) s Tarifom sudskih pristojbi, i Tarifom o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika (N. N. RH broj: 69/93, 87/93 i 16/94 i 11/96) /dalje u tekstu OT/, u svojoj osnovi koncipiran je na način da proporcionalno s vrijednošću predmeta spora rastu i izdaci za sudske pristojbe i izdaci učinjeni za odvjetničku nagradu. Dakle, što je vrijednost predmeta spora veća, veći su izdaci pravne zaštite.

Ipak, ti troškovi su limitirani tako da najviši iznos sudske pristojbe za pojedinačnu sudsku odluku (radnju) koja podliježe pristojbenoj obvezi može iznositi najviše 5.000,00 kn, odnosno taj iznos uvećan za odgovarajući koeficijent (npr. pristojba na žalbu se uvećava za 25%). Isto tako najviši iznos odvjetničke nagrade za pojedinu obavljenu radnju je 10.000 bodova, što obzirom na aktualnu vrijednost boda od 8 kuna (Tbr. 50 OT), uz paušal od 25% (Tbr. 42. OT) i PDV (Tbr. 42. st.2. OT) iznosi 122.000,00 kn, koji iznos podliježe eventualnom povećanju (snižanju) u specifičnim slučajevima (Tbr. 10. st. 1., 36. OT i 37. OT).

Sukladno Tbr. 39a. OT, u imovinskopravnim stvarima odvjetnici sa strankom mogu isključivo pismeno ugovoriti nagradu za rad i u razmjeru s uspjehom u postupku, a gornja granica ugovorenog postotka ne može prijeći 30% od ukupno ostvarenog uspjeha.

Otvara se pitanje je da li se tako ugovorena nagrada u razmjeru s uspjehom u postupku može zatražiti kao trošak postupka.

Ako parnični troškovi obuhvaćaju nagradu za rad odvjetnika kao što to ZPP izrijeком navodi i kako taj Zakon ne radi distinkciju između odvjetničke nagrade obračunate po pojedinoj radnji u skladu sa Tbr. 7., 8. i 9. OT, od one nagrade po Tbr. 39a. OT, onda bi se i nagrada za rad odvjetnika određena razmjerom uspjeha u postupku mogla zatražiti i dosuditi kao trošak postupka. Naravno, kako se radi samo o načinu obračuna visine nagrade, a ne o dvije nagrade za rad odvjetnika, onda u tom slučaju ne bi bilo mjesta i za naknadu parničnog troška obračunatog po poduzetim procesnim radnjama. Zahtjev za naknadu troška koji se odnosi u dijelu nagrade za rad odvjetnika trebao bi u tom slučaju biti opskrbljen pisanim ugovorom o toj nagradi.

Promatrano pak s aspekta obveznika naknade parničnog troška, u pravilu onoga koji je parnicu izgubio, s interesom da taj trošak bude što manji, ovdje se postavlja osnovno pitanje da li on u slučaju gubitka parnice prouzročeni trošak koji se odnosi na ugovorenu odvjetničku nagradu suprotne (pobjedničke) strane takav trošak mora nadoknaditi. U tom suprotstavljanju osnovni argument obveznika naknade parničnog troška – onoga tko je parnicu izgubio, bio bi da ugovor o odvjetničkoj nagradi između parničnog protivnika i njegovog punomoćnika, kao način obračuna nagrade za rad odvjetnika u razmjeru s uspjehom u postupku njega ničime ne veže jer on nije ugovorna strana.

O gornjem pitanju svakako bi definitivni odgovor trebala dati sudska praksa.

Detaljno razmatranje rješenja iz Zakona o sudskim pristojbama s Tarifom sudskih pristojbi⁵, kao i Tarife o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika, predstavljalo bi posebnu temu, koja prelazi zadaću ovog rada.

⁵ O sudskim pristojbama više: Opatić, Nikola, Primjena Zakona o sudskim pristojbama u parničnom i ovršnom postupku, Godišnjak: Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, 7:1997, str. 411-432.

V Prethodno snošenje parničnih troškova

U pravilu svaka stranka prethodno sama podmiruje troškove koje je uzrokovala svojim radnjama (članak 152. ZPP-a). Problem se u biti svodi na financiranje procesne aktivnosti suda i stranaka. Ostvarenje ovog načelnog stava u odnosu na prethodno snalažanje troškova u svezi s izvođenjem dokaza, pobliže je uređeno odredbom članka 153. ZPP-a.

Tako, ako stranka predloži izvođenje dokaza, dužna je po nalogu suda unaprijed položiti iznos potreban za podmirenje troškova koji će nastati u povodu izvođenja dokaza (stavak 1.).

Kad izvođenje dokaza predlože obje stranke, ili kad ga sud odredi po službenoj dužnosti, sud će odrediti da iznos potreban za podmirenje troškova polože obje stranke na jednake dijelove. Ako je sud odredio izvođenje dokaza po službenoj dužnosti, može odrediti da iznos položi samo jedna stranka (stavak 2). Smisao ove odredbe je otvaranje mogućnosti sudu da prema okolnostima svakog pojedinog konkretnog slučaja ocijeni kome nametnuti obvezu predujmljivanja troška. Pri utvrđivanju te obveze moraju se imati u vidu specifične okolnosti sporne pravne situacije, ekonomska snaga sudionika u postupku, skrivljenost spora poradi nezakonite radnje, odnosno jednostranog akta jedne od stranaka u sporu. U tom smislu vrlo je indikativna odluka Ustavnog suda broj U-III-297/2000 od 4. listopada 2000. godine /NN RH 101/00⁶.

Sud će odustati od izvođenja dokaza ako iznos potreban za podmirenje troškova ne bude položen u roku što ga sud odredi. U tom će slučaju sud, s obzirom na sve okolnosti, po svojem uvjerenju ocijeniti od kakve je važnosti što stranka nije u roku položila iznos potreban za podmirenje troškova (stavak 3).

Parničnu stranku nitko ne može prisiliti na aktivno poduzimanje procesnih radnji u parnici, to je ekskluzivno pravo svake parnične stranke da sama odabere način i intenzitet svojeg angažmana u parnici, ali štetne posljedice svog držanja svakako snosi stranka sama.

Dužnost prethodnog snošenja troškova, ne može se ostvariti prisilnim putem. Propust stranke da udovolji nalogu suda i predujmi troškove izvođenja dokaza, može biti samo eventualni gubitak koristi koju bi joj moglo donijeti izvođenje tog dokaza. Svojim stranačkim dispozicijama, konkretno propuštanjem predujmljivanja potrebnih troškova, stranka pokazuje time pomanjkanje interesa za postizanje zaštite svojih subjektivnih prava, stoga je sud u tom slučaju ovlašten da odustane od izvođenja dokaza.

Valja napomenuti da je u ovom članku ZPP-a (153.) izvršena intervencija članakom 81. ZID ZPP-a /NN RH 117/03/, na način da je novom odredbom stavka 4. propisano da ako sud izvede dokaz, iako predujam za njegovo izvođenje nije položen, rješenjem će naložiti stranci da u roku od osam dana određenu svotu plati svjedoku ili vještaku. Predviđeno je da žalba protiv toga rješenja ne odgađa ovrhu. Ratio ove dopune bio je to da je riješeno pitanje naknade troškova za izvedene dokaze u slučaju u kojemu nije uplaćen potreban predujam. Sud odlučuje o naknadi tih troškova rješenjem protiv kojega nije dopuštena suspenzivna žalba.

Međutim, postoji zakonom uređeni izuzetak (stavak 5.) kako stranke svojim stranačkim dispozicijama ne bi osujetile prisilne propise i propise javnog morala, jer sud neće uvažiti raspolaganja stranaka suprotna kogentnim normama i javnom moralu. Stoga, ako sud po službenoj dužnosti odredi izvođenje dokaza radi utvrđivanja činjenica u svezi raspolaganja stranaka koja su u suprotnosti s prisilnim

⁶ Mršić, Gordana, Predujmljivanje troškova kad sud odredi izvođenje dokaza po službenoj dužnosti, Hrvatska pravna revija, 1:5/2001, str. 98-102

propisima i propisima javnog morala, a stranke ne polože određeni iznos, troškovi za izvođenje dokaza isplatit će se iz sredstava suda.

Ovdje moramo naznačiti i odredbu članka 154. st. 4. ZPP-a, kojom se daje ovlast sudu da prema rezultatu dokazivanja odluči hoće li troškovi izvođenja dokaza radi utvrđivanja činjenica u svezi raspolaganja stranaka koja su u suprotnosti s prisilnim propisima i propisima javnog morala, podmiriti jedna ili obje stranke, ili će ti troškovi pasti na teret suda.

Obzirom na stilizaciju odredbe novog stavka 4. iz članka 153. ZPP-a uz odredbu već postojećeg članka 154. st. 4. ZPP-a, za očekivati je u praksi da će na najmanju mjeru biti svedeni slučajevi kada će troškovi za izvođenje dokaza biti naknađivani na teret sredstava suda.

VI Nadoknada parničnih troškova

U pravilu naknada troškova određuje se po načelu odgovornosti za uspjeh u parnici (načelo *causae*), a samo izuzetno po načelu odgovornosti zbog krivnje ili slučaja (načelo *culpae*).

U svezi ovlaštenja na podnošenje zahtjeva za naknadu troškova, aktivno su legitimirane stranke, umješači, svjedoci, vještaci i tumači. Po načelu odgovornosti osobe od kojih se može tražiti naknada troška su parnične stranke, dok po načelu krivnje pasivno legitimirani mogu biti uz stranke, njihovi zakonski zastupnici odnosno punomoćnici, umješači, svjedoci, vještaci i zastupnici.

Ovo osnovno pravilo prilagođeno je s posebnim pravilima u situacijama u kojima u konkretnoj parnici sudjeluju suparničari, te situacijama u kojima je uspjeh stranaka podijeljen.

a) načelo odgovornosti za uspjeh (načelo *causae*)

Članak 154. st. 1. ZPP-a, kroz odredbu da stranka koja izgubi parnicu dužna je protivnoj stranci i njezinu umješaču nadoknaditi troškove, proklamira načelo *causae*. Prema tom načelu u konačnici je dužan svoje troškove i nadoknaditi troškove svojem parničnom protivniku, onaj koji je svojim držanjem prouzročio vođenje parnice, te parnicu izgubio. Tako je izgubio parnicu tužitelj čija je tražena pravna zaštita otklonjena, bilo odbijanjem tužbenog zahtjeva ili odbačajem tužbe, dok je tuženik izgubio parnicu ako je tužiteljev tužbeni zahtjev usvojen. Pri tome uzima se u obzir samo objektivni kriterij, pa je potpuno nevažno što je stranka ustala tužbom u uvjerenju da joj pripada pravo na zaštitu. Odluka o dužnosti nadoknade parničnih troškova prema načelu *causae* može se donijeti tek povodom donošenja konačne odluke o predmetu spora.

b) načelo odgovornosti za krivnju, odnosno za slučaj (načelo *culpae*)

Članak 156. stavak 1. ZPP-a, kao iznimku od načela *causae*, proklamira da je stranka dužna neovisno o ishodu parnice nadoknaditi protivnoj stranci troškove koje je uzrokovala svojom krivnjom ili slučajem koji se njoj dogodio, dakle po načelu *culpae*. Takvi su troškovi oni koji primjerice nastanu zbog skrivljenog ili slučajnog odlaganja ročišta, obraćanja nenadležnom sudu, neosnovanog prigovora apsolutne nenadležnosti, traženja povrata u prijašnje stanje zbog propuštanja radnje koju je trebalo poduzeti u roku.

Glede iznošenja novih činjenica i predlaganja novih dokaza, valja ukazati na usvojeno rješenje iz članka 157. ZID ZPP-a /NN RH 117/03/, kojim je izmijenjen dosadašnji sadržaj odredbe članka 299. ZPP-a.

Novoredigiranim člankom 299. uređeno je pravo stranaka na iznošenje novota tijekom prvostupanjskog postupka. Stranačko pravo na iznošenje novota pripada sve do zaključenja glavne rasprave, ali stranke tada dužne protivniku po načelu culpae naknaditi troškove izazvane okolnošću da to nisu učinile već na pripremnom ročištu ili prvom ročištu za glavnu raspravu ako pripremno ročište nije održano. Inzistiranje na procesnoj stezi pojačano je dužnošću nadoknade izazvanih troškova protivnoj stranci.

Naime, stranke mogu i kasnije tijekom glavne rasprave iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze, ali su dužne naknaditi troškove koji time budu izazvani protivnoj stranci, osim ako potreba za iznošenjem novih činjenica i predlaganja novih dokaza nije izazvana ponašanjem protivne stranke. Na zahtjev protivne stranke, sud će bez odgode rješenjem odlučiti o naknadi takvih troškova rješenjem. Protiv toga rješenja posebna žalba nije dopuštena, a ovrha se na temelju njega može tražiti prije njegove pravomoćnosti. Takvo rješenje, predviđeno je i za slučaj kada stranke između ročišta za glavnu raspravu upućuju podneske u kojima iznose nove činjenice i predlažu nove dokaze, osim ako potreba za iznošenjem novih činjenica i predlaganja novih dokaza nije izazvana ponašanjem protivne stranke.

Stavak 2. članka 156. ZPP-a, odgovornost za nadoknadu troškova protivnoj strani po načelu krivnje proširuje na zakonskog zastupnika ili punomoćnika stranke, koji je te troškove prouzročio. Tada zakonski zastupnik ili punomoćnik osobno odgovara i troškove prouzročene svojom krivnjom nadoknađuje samo protivnoj stranci, a ne i stranci koju je zastupao. Za slučaj, odnosno time uzrokovane troškove, koji se desio njezinom zakonskom zastupniku ili punomoćniku, odgovara samo stranka. U takve slučajeve potpadala bi naknada za troškove ročišta koje je sud odložio zbog toga što je iz sudnice udaljio zakonskog zastupnika fizičke osobe ako je to bio potrebno radi zaštite prava i interesa zastupane stranke.

Izvršena intervencija člankom 84. ZID ZPP-a /NN RH 117/03/, na način da je u članku 156. ZPP-a dodana odredba stavka 3. prema kojoj je sud dužan odmah, nakon što nastanu troškovi koje je neka od stranaka ili koji drugi sudionik dužan naknaditi po načelu culpae, rješenjem odlučiti o njihovoj naknadi, neovisno o odluci o glavnoj stvari. Protiv toga rješenja posebna žalba nije dopuštena, a ovrha se na temelju toga rješenja može tražiti prije njegove pravomoćnosti. Time se željelo pridonijeti bitnom pojačanju procesne stege, jer takvo rješenje očito destimulativno djeluje na stranke i njihove zastupnike da skrivljeno uzrokuju takve troškove, odnosno time se pruža mogućnost pravodobne naknade namjerno izazvanih troškova protivnoj stranci, bez prisile da čeka okončanje parnice kako bi takve troškove mogla nadoknaditi. Naknada takvih troškova dosuđenih po pravilima načela culpae je definitivna, pa je bez utjecaja činjenica ako stranka konačno zbog gubitka parnica bude osuđena na naknadu troška suprotnoj strani po načelu causae.

Trend jačanja procesne stege, odnosno destimulacije korištenja instituta povrata u prijašnje stanje u evazivne i dilatorne svrhe, otvorio je mogućnost izravnog sankcioniranja posljedica propuštanja stranke koje je dovelo do povrata u prijašnje stanje, tako da je ZID ZPP-a /NN RH 117/03/ (čl. 62.) i to po načelu culpae rezultiralo uvođenjem nove odredbe članka 122a. Naime, po toj novoj izričitoj zakonskoj odredbi stranka koja traži povrat u prijašnje stanje dužna je protivnoj stranci naknaditi troškove postupka izazvane propuštanjem i odlučivanjem o prijedlogu za povrat u prijašnje stanje neovisno o ishodu spora. O tom zahtjevu protivne stranke za naknadu troškova postupka sud je dužan odlučiti rješenjem bez odgode, neovisno o odluci o glavnoj stvari. Protiv toga rješenja posebna žalba nije dopuštena, a ovrha se na temelju njega može tražiti prije njegove pravomoćnosti.

Stranka kojoj je dostavljač nesavjesnim obavljanjem svoje dužnosti prouzročio dodatne troškove u postupku, može u tom postupku zatražiti od suda da dostavljača odnosno pravnu osobu koja za njega odgovara po općim pravilima za naknadu štete osudi da joj te troškove naknadi. O takvom zahtjevu sud je dužan rješenjem odlučiti bez odgode, neovisno o odluci o glavnoj stvari. Protiv toga rješenja dopuštena je žalba, ali se ovrha na temelju njega može tražiti i prije njegove pravomoćnosti. Zahtjev za naknadu tih troškova stranka može postaviti u roku od petnaest dana od saznanja za razloge koji opravdavaju njegovo postavljanje, a najkasnije do pravomoćnosti, odnosno okončanja postupka u povodu izvanrednog pravnog lijeka (članak 79. ZID ZPP-a NN RH 117/03).

c) naknada parničnog troška u parnici u kojoj sudjeluju suparničari

Kako više osoba mogu jednom tužbom tužiti odnosno biti tužene (suparničari), dakle imati položaj stranke ili stranaka u parnici, tada se i na njih odnosi dužnost snašanja parničnih troškova, odnosno imaju pravo da im ti troškovi budu nadoknađeni.

Člankom 161. st. 1. ZPP-a načelno je određeno da suparničari naknađuju troškove u načelu u jednakim dijelovima.

Ako postoji znatna razlika u pogledu njihova udjela u predmetu spora, sud će prema razmjeru tog udjela odrediti koliki će dio troškova nadoknaditi svaki od suparničara. Dakle, da bi sud mogao osnovano postupiti tako da s obvezom naknade troška optereti svakog suparničara prema razmjeru njihova udjela u predmetu spora, teba postojati znatna razlika između omjera njihovih udjela, inače će suparničari snositi troškove na jednake dijelove.⁷

Suparničari koji su solidarno odgovorni u glavnoj stvari odgovaraju solidarno i za troškove dosuđene protivnoj strani. Za troškove uzrokovane posebnim parničnim radnjama pojedinih suparničara ostali suparničari ne odgovaraju⁸.

Ovdje je važno napomenuti da je u sudskoj praksi zauzet stav, da ako su oba nužna suparničara dala povod za tužbu, pa je jedan od njih priznao tužbeni zahtjev na pripremnom ročištu, a drugi ga je tijekom cijelog postupka osporavao u svezi s čime su nastali troškovi, tada ako tužitelj uspije u parnici, oba tuženika treba solidarno da naknaditi samo troškove podizanja tužbe, a ostale parnične troškove dužan je nadoknaditi suparničar koji je osporavao tužbeni zahtjev.

U dosadašnjoj praksi često se događalo da je sud donio odluku kojom odbacuje tužbu u odnosu na nekog od suparničara ili djelomičnu presudu o zahtjevu koji se tiče samo nekog od suparničara, određujući pritom da će o troškovima postupka koji je tom odlukom završen odlučiti tek u odluci kojom će riješiti spor prema ostalim suparničarima. Budući da se takvom praksom neopravdano odugovlačilo s definitivnim pružanjem pravne zaštite u postupcima koji su se odvojeno završavali prema pojedinim suparničarima, stoga je izrijekom utvrđena dužnost suda da u navedenom slučaju odluči i o troškovima postupka. Naime, ZID ZPP-a /NN RH 117/03/ dopunjuje članak 164. ZPP-a odredbom stavka 5. s propisom da u odluci kojom se postupak završava za nekog suparničara, sud će odlučiti i o zahtjevu za naknadu troškova stranaka između kojih se tom odlukom postupak pred tim sudom završava.

d) naknada parničnog troška u parnici u kojoj sudjeluje umješlač

⁷ Bazala, Branko, Parnični troškovi po ZPP, Jugoslavenska Advokatura 1/58

⁸ Grbin, Ivo, Troškovi parničnog postupka, Naša zakonitost, 43/9-10:1989, str. 1066-1078

Članak 206. st. 1. ZPP-a definira umješaača kao osobu s pravnim interesom da se u parnici koja teče među drugim osobama jedna od stranaka uspije, pridruži jednoj od stranaka. Ako pravni učinak presude treba da se odnosi i na umješaača on ima položaj jedinstvenog suparničara (članak 209. st.1. ZPP-a).

Umješaaču protivne stranke, stranka koja izgubi parnicu dužna je nadoknaditi troškove.

Valja istaći da umješaač ni onda kad se djelovanje presude i na njega treba odnositi (čl. 209. ZPP) nije parnična stranka, pa se umješaača presudom ne može na ništa obvezivati čak ni na naknadu parničnih troškova, već mu se samo mogu dosuditi parnični troškovi. (Rev-2139/89 od 29. svibnja 1990.).

Kako je adresat članka 156. st. 1. samo parnična stranka, umješaača se za naknadu troškova ne može tretirati ni po načelu culpa.

Umješaač je dužan da uskladi svoje parnične radnje koje poduzima s radnjama što ih već poduzima sama stranka kojoj se pridružio tako da se te radnje ne udvostručuju. Stoga, kada stranke i umješaač poduzmu svaka za sebe istu parničnu radnju, umješaač iako je žalbom uspio, nema pravo na naknadu troška kojeg je imao u vezi s tom radnjom⁹.

Umješaaču treba priznati pravo na naknadu troška i onda, ako radnje koje je on predlagao nisu poboljšale položaj stranke na čijoj se strani umješaač u parnici. Umješaač ne može naime, unaprijed znati da li će ta stranka pravilno voditi parnicu.¹⁰

U sudskoj odluci Okružnog suda u Zagrebu navodi se da u smislu članka 164. stavak 7. ZPP-a tuženici su mogli staviti zahtjev za naknadu troškova u roku od 15 dana nakon što im je dostavljeno navedeno rješenje, a u tom roku zahtjev, je mogao staviti i umješaač. Umješaač, naime, nema pravo na vlastite rokove, pa ga okolnost da mu je rješenje od 10. prosinca. 1985. godine, dostavljeno tek 20. siječnja 1980. godine, ne dovodi umješaača u povoljniji pravni položaj. Umješaač je takav zahtjev mogao postaviti samo u rokovima u kojima su to pravo imali i tuženici. Zbog tih razloga žalba tužitelja je uvažena, prvostepeno rješenje kojim je tužitelju naloženo da umješaaču nadoknadi parnične troškove je preinačeno i zahtjev umješaača je odbačen, kao nepravovremen (čl. 380. toč. 3. ZPP)¹¹.

Prava umješaača na naknadu parničnog troška jasno oslikava gore navedena sudska praksa.

VII Problem naknade parničnog troška kod djelomičnog uspjeha stranaka u parnici

Članak 154. st. 2. ZPP-a određuje, ako stranka djelomično uspije u parnici, sud može, s obzirom na postignuti uspjeh, odrediti da svaka stranka snosi svoje troškove ili da jedna stranka nadoknadi drugoj i umješaaču razmjerni dio troškova. Stavak 2. propisuje da sud može odlučiti da jedna stranka nadoknadi sve troškove koje su protivna stranka i njezin umješaač imali ako protivna stranka nije uspjela samo u razmjerno neznatnom dijelu svog zahtjeva, a zbog tog dijela nisu nastali posebni troškovi.

Ovdje se prvenstveno postavlja pitanje da li prema odredbi članka 154. stavak 2. ZPP-a sud može po slobodnoj ocjeni odlučiti da li će svaka stranka snositi svoje troškove ili će se ti troškovi razmjerno naknađivati. Odluka suda o obvezi koja će

⁹ Odluka Gž-3916/74 od 31. ožujka 1975.g Izvor: Informacija Okružnog suda u Zagrebu broj 17/1988 o primjeni ZPP u praksi /odluka br:479/.

¹⁰ Odluka Vrhovnog suda Hrvatske Izvor: kao pod 9. /odluka br: 480/.

¹¹ Odluka Okružnog suda u Zagrebu Gž-5577/86 od 7. listopada 1986.g. Izvor: Interna sudska praksa Općinskog suda u Zagrebu.

stranka naknaditi parnične troškove mora odgovarati uspjehu stranaka u parnici i to je onaj odlučan moment, koji mora prevladati nad slobodnom ocjenom suda.

Za pravilno razumjevanje ove problematike bitno je imati u vidu Zaključke sjednice (3/80) Građanskog odjela Vrhovnog suda Hrvatske od 6. lipnja 1980.¹²

Ti zaključci glase:

1. Kod odlučivanja o troškovima parničnog postupka treba u pravilu, uzimati u obzir kako tužiteljev tako i tuženikov uspjeh u parnici.

2. Kod parcijalnog uspjeha stranaka u postupku (član 154. st. 2. ZPP) potrebno je prilikom određivanja troškova postupka izraze «djelomični uspjeh» i «razmjerni dio troškova» ocjenjivati ne samo kvantitativno već i kvalitativno, kako s obzirom na osnovu, tako i s obzirom na visinu usvojenog, odnosno odbijenog dijela tužbenog zahtjeva.

Stoga u slučaju:

a) kad je tuženi osporavao osnovu tužbenog zahtjeva u potpunosti ili samo osnovu pojedinih samostalnih dijelova zahtjeva (pojedini oblik štete i slično), a zbog čega su izvršena vještačenja i izvedeni drugi dokazi za koje je tužitelj prethodno snosio troškove, tužitelju će se priznati takvi troškovi u cijelosti, bez obzira na visinu dosuđenog iznosa;

b) ako je tuženi osporio samo visinu zahtijevane naknade pojedinog oblika neimovinske štete, sud će cijeliti da li tužitelju treba u cijelosti ili samodjelomično priznati troškove oko utvrđivanja visine neimovinske štete koje je tužitelj prethodno snosio, a u odnosu na visinu dosuđene mu naknade.

VIII Posebni slučajevi dužnosti naknade parničnog troška

Nedavanje povoda tužbi, izlučne parnice, povlačenje tužbe i odustanak od pravnog lijeka, potpadaju pod slučajeve naknade parničnih troškova po načelu culpa.

Člankom 157. ZPP-a regulirana je situacija ako tuženik nije dao povod za tužbu i ako je u odgovoru na tužbu odnosno na pripremnom ročištu, a ako se ne održava pripremno ročište - onda na glavnoj raspravi, prije nego što se upustio u raspravljanje o glavnoj stvari, priznao tužbeni zahtjev, tada će tužitelj nadoknaditi tuženiku parnične troškove. To će biti primjerice u slučaju ako tužbeni zahtjev nije dospio u trenutku podnošenja tužbe, ili ako zavisi od ispunjenja nekog uvjeta. Materijalno pravo određuje kada tuženik nije dao povoda za tužbu.

Članak 158. st. 1. ZPP-a, noveliran člankom 85. ZID ZPP-a /NN RH 117/03/, propisuje slučaj kad tužitelj povuče tužbu onda je dužan protivnoj stranci nadoknaditi parnične troškove. Ali, ako je tužba povučena odmah nakon što je tuženik udovoljio zahtjevu tužitelja, troškove postupka dužan je tužitelju nadoknaditi tuženik. Novom redakcijom te odredbe jasno je rješeno pitanje tko će kome biti dužan naknaditi troškove u slučaju u kome je tužitelj povukao tužbu odmah nakon što je tuženik udovoljio njegovu zahtjevu. Stranka koja odustane od pravnog lijeka dužna je protivnoj stranci nadoknaditi troškove nastale u povodu pravnog lijeka.

Ako u izlučnoj parnici bude prihvaćen tužbeni zahtjev za izlučenje stvari, a sud utvrdi da je tuženik kao vjerovnik u ovršnom postupku imao opravdanih razloga da smatra da ne postoje prava trećih osoba na tim stvarima, odredit će da svaka stranka snosi svoje troškove (članak 160. ZPP-a). Po redovnom tijeku stvari, ako bi tužitelj uspio u izlučnoj parnici, onda bi mu tuženi, morao platiti troškove postupka. Od ovog pravila postoji izuzetak, pa stoga odluka o troškovima u izlučnoj parnici ovisi o

¹² Zaključci publicirani u prilogu Naše Zakonitosti - Pregled sudske prakse broj 17. 1980.g.

utvrđenju suda da li je tuženik kao ovrhovoditelj u ovršnom postupku imao opravdanih razloga u ovršnom postupku smatrati da ne postoje prava trećih osoba na stvarima, odnosno smatrati da je tužitelj (ovršnik) vlasnik stvari nad kojom se provodi ovrha, a tužitelj (ovršnik) se u tijeku ovršnog postupka nije potrudio da o tome pruži vjerodostojne dokaze. U takvoj situaciji, odluka suda mora biti u pravcu da svaka stranka snosi svoje troškove.¹³

XI Troškovi sudske nagodbe

Svaka stranka snosi svoje troškove ako je parnica završena sudskom nagodbom, a u nagodbi nije drugačije ugovoreno. Troškovi nagodbe koja je pokušana (članak 324. ZPP-a), ali nije uspjela ulaze u parnične troškove. ZID ZPP-a NN RH 117/03, (članak 86.) unio je u članak 159. samo terminološku izmjenu na način da je riječ "podmiruje" zamijeni riječju "snosi".

Ako parnične stranke sudskom nagodbom urede uzajamna potraživanja i po osnovu troškova netom okončanog parničnog postupka, tada parnični sud o tim troškovima neće donositi odluku. Kad se stranke u zaključenoj sudskoj nagodbi o tome nisu izjasnile, svaka će stranka snositi svoje troškove, bez obzira da li postoji razlika u visini tih troškova. U praksi je vrlo čest slučaj da stranke ne žele zaključiti sudsku nagodbu o glavnom zahtjevu, samo zbog toga što se ne mogu dogovoriti o načinu podmirjenja do tada nastalih parničnih troškova. Glede troškova nagodbe koja nije uspjela, a koje je troškove predhodno snosio predlagatelj, uzeti će se u obzir samo ako je nagodba pokušana pred sudom. O naknadi ovih troškova biti će odlučeno po načelu culpa, dakle ovisno o uspjehu u cjelokupnoj parnici zajedno sa odlukom o drugim troškovima.

XII Povećanje i sniženje tužbenog zahtjeva - utjecaj na parnični trošak

Tijekom parničnog postupka tužitelj kao dominus litis ovlašten je povećati ili smanjiti tužbeni zahtjev. To se ovlaštenje nužno reflektira na visinu parničnog troška, poglavito kroz onaj dio sastavnice parničnih troškova koji se odnosi na nagradu za rad odvjetnika (članak 151. st. 2. ZPP-a).

Dakle, pojavljuje se pitanje kako utvrditi dio parničnih troškova koji se odnosi na nagradu za rad odvjetnika, u onim slučajevima kada su oni zavisni od vrijednosti predmeta spora, a vrijednost predmeta spora mijenjala se tijekom trajanja parnice.

U praksi su se iskristalizirala dva slučaja:

- kada je tijekom parnice tužitelj preinačio tužbeni zahtjev povećanjem tužbenog zahtjeva (jednom ili više),
- kada je tužitelj tijekom parnice smanjio tužbeni zahtjev.

U prvom slučaju, kada visina troškova zastupanja odvjetnika zavisi od vrijednosti predmeta spora - a tužitelj je tijekom parnice povećao tužbeni zahtjev, visina tih troškova određuje se s obzirom na vrijednost predmeta spora u vrijeme poduzimanja procesne radnje, a ne prema visini konačno postavljenog tužbenog zahtjeva. Glede primjene izraženih vrijednosti u Odvjetničkoj tarifi (broj bodova i vrijednost boda), primijeniti će se ona Tarifa koja je važeća na dan donošenja odluke o trošku.

Problem se pojavljuje i u trenutku kad treba odlučiti o parničnom trošku sukladno članku 154. st. 2. ZPP-a, dakle ako stranka djelomično uspije u parnici, pa sud odredi da jedna stranka nadoknadi drugoj (i umješaću) razmjerni dio troškova u vrijeme poduzimanja procesne radnje, a ne prema visini konačno postavljenog

¹³ Koršoš, Tibor, Kako tumačiti članak 149. ZPP-a, Naša Zakonitost 10/72.

tužbenog zahtjeva. Tada pravilan obračun parničnih troškova, osobito u dugotrajnim parnicama, predstavlja pravi mali matematički zadatak (za neke problem) kojeg treba ne samo brojčano pravilno izvesti, već to i provjerljivo riječima opisno obrazložiti.

U drugom slučaju kada visina troškova zastupanja odvjetnika zavisi od vrijednosti predmeta spora - a tužitelj je tijekom parnice smanjio tužbeni zahtjev, visina tih troškova određuje se s obzirom na vrijednost predmeta spora konačno postavljenog tužbenog zahtjeva, a ne prema vrijednosti predmeta spora kada je pojedina radnja poduzimana.

Dopustivošću smanjenja tužbenog zahtjeva tužitelju se omogućuje da smanji ili pak u potpunosti negira tuženikov uspjeh u parnici na način da mu se ne priznaju odgovarajući troškovi. S aspekta tuženika, takvo za sada prihvaćeno rješenje sudske prakse, ne čini se zakonitim i pravednim. Bez obzira na argumentaciju aktualne sudske prakse, da smanjenje tužbenog zahtjeva ne predstavlja preinačenje tužbe (čl. 191. st. 3. ZPP-a, jer kada tužitelj smanji tužbeni zahtjev, ta procesna dispozicija ima učinak povlačenja tužbe /tužba se može povući i samo djelomično-smanjenjem tužbenog zahtjeva/, a povučena tužba smatra se kao da i nije podnesena), čini se da tuženik koji je predujmlijavao troškove za rad svog angažiranog punomoćnika – odvjetnika radi vršenja procesnih radnji prema tada aktualnoj vrijednosti spora, biva u konačnici oštećen. Primjećuje se da aktualna sudska praksa u razrješenju ovog problema zanemaruje odredbu članka 158. ZPP-a, prema kojoj tužitelj koji povuče tužbu u obvezi je protivnoj stranci nadoknaditi parnične troškove, osim ako je povlačenje uslijedilo odmah nakon udovoljavanja zahtjevu od strane tuženika. Pri tome uporabljena formulacija «povlačenje» navodi k zaključku da obuhvaća oba slučaja tj. potpuno povlačenje i djelomično povlačenje. Uvaženje odredbe članka 158. ZPP-a, doveo bi zasigurno do potrebe drugačijeg načina obračuna parničnih troškova u slučaju smanjenja tužbenog zahtjeva tijekom parnice, osobito onog dijela koji se odnosi na troškove tuženika.¹⁴

XIII Zahtjev za naknadu troškova parničnog postupka

Zahtjev za naknadu parničnih troškova može se u pravilu ostvarivati samo u parnici u kojoj su oni i nastali.

Sud ne odlučuje o naknadi troškova po službenoj dužnosti, već samo na određen zahtjev stranke, a kada takav zahtjev postoji sud odlučuje bez raspravljanja.

Dakle, za odluku o naknadi parničnog troška potrebno je:

- da stranka postavi zahtjev (čl. 164 st. 1. ZPP-a),
- da je su zahtjevu točno navedeni troškovi za koje se traži naknada (čl. 164 st. 2. ZPP-a),
- da je zahtjev stavljen pravovremeno (čl. 164 st. 3. ZPP-a).¹⁵

Zahtjev za naknadu troškova može se podnijeti u obliku pisanog troškovnika, usmeno na ročištu, što se će unijeti u zapisnik. Dakle, samo podnošenje troškovnika ima se smatrati zahtjevom stranke da se donese odluka o troškovima.

Isto, tako ako stranka nije priložila troškovnik, već je u tužbi ili kasnije tijekom postupka zatražila da joj se naknade određeni troškovi parnični (npr: za sastav upućenog podneska), sud treba odlučiti o takvom zahtjevu.

U članku 164. ZID ZPP-a NN RH 117/03 (članak 90.) u stavku 2. ispravio je raniju redakcijsku grešku, a i dodao je novi stavak 5., koja je dopuna opisana u dijelu

¹⁴ Kačer, Hrvoje, Međusobni odnos smanjenja tužbenog zahtjeva i parničnog troška: povodom sudske odluke, *Vladavina prava*, 2/2:1998, str. 137-147

¹⁵ Hrvatinić, Branko, Naknada troškova parničnog postupka, *Hrvatska gospodarska revija*, 47/11:1998, str. 1305-1310 (35-40)

koji raspravlja o naknadi parničnog troška u parnici u kojoj sudjeluju suparničari (VI c).

a) određenost zahtjeva za naknadu parničnih troškova

U zahtjevu za naknadu troška, stranka mora određeno navesti za koje troškove traži naknadu. Zahtjev mora biti specificiran na način da sadržava radnje za koje se traži naknada i visinu naknade. Za pojedine troškove treba priložiti dokaze.

Primjerice, u zahtjevu za naknadu parničnih troškova - troškovniku, treba navesti za koje procesne radnje stranka i koliki traži trošak (za odvjetničku nagradu), za koje materijalne troškove koji su predhodno snašani (troškovi vještačenja, sudskih pristojbi, pristupa svjedoka).

Za sastavljanje troškovnika ne može se tražiti trošak.

Ukoliko stranka prilikom podnošenja zahtjeva za naknadu troška – troškovnika, neku stavku pa i pukom omaškom ispusti sud nije ovlašten, iako je taj trošak uistinu učinjen, da taj trošak prizna i obračuna zajedno s ostalim specificiranim troškovima uključi. Sud je vezan sadržajem i granicama podnesenog zahtjeva za naknadu troška, pa sud taj zahtjev ne smije prekoračiti (čl. 2. st. 1. ZPP-a).

b) pravovremenost zahtjeva za naknadu parničnih troškova

Sukadno članku 164. st. 3. ZPP-a zahtjev za naknadu troškova stranka je dužna staviti najkasnije do završetka raspravljanja koje prethodi odlučivanju o troškovima; a ako je riječ o donošenju odluke bez prethodnog raspravljanja, stranka je dužna zahtjev za naknadu troškova staviti u prijedlogu o kojem sud treba da odluči.

Kada je riječ o donošenju odluke bez prethodnog raspravljanja (npr. platnog naloga), kako to proizlazi iz gramatičkog tumačenja dijela stavka 3. članka 164 ZPP-a, da se zahtjev za naknadu troška mora staviti zajedno s prijedlogom odluke o kojoj sud odlučuje. Dakle, u tom slučaju nema mjesta naknadom odlučivanju o naknadi troška, dakle mimo i poslije odluke o prijedlogu glavnog zahtjeva.

Primijećeno je u praksi sudova prvog stupnja, da suci znaju odobravati strankama određeni rok za dostavu troškovnika (zahtjeva za naknadu parničnih troškova) poslije nedvojbenog (objavljenog) zaključenja glavne rasprave, počesto je to rok od 3 dana !?. Takva je praksa, pogrešna, pače protuzakonita, jer je posljedica propuštanja prekluzivnih rokova gubitak određenog subjektivnog prava – konkretno prava na naknadu troškova.

Od pravila dužnosti stavljanja zahtjeva za naknadu troška na način kako to određuje članak 164. st. 3. ZPP-a, zakonski izuzetak (čl. 164. st. 8) predviđen je za slučaj kad tužitelj povuče tužbu pa je dužan protivnoj stranci nadoknaditi parnične troškove ili ako je tužba povučena odmah nakon što je tuženik udovoljio zahtjevu tužitelja pa je troškove postupka dužan tužitelju nadoknaditi tuženik, kao i kada stranka koja odustane od pravnog lijeka pa je dužna protivnoj stranci nadoknaditi troškove nastale u povodu pravnog lijeka, ako povlačenje tužbe ili odustanak od pravnog lijeka nisu obavljani na raspravi, tada se zahtjev za naknadu troškova može se staviti u roku od petnaest dana nakon primitka obavijesti o povlačenju odnosno odustanku.

Rokovi u kojima je stranka dužna staviti zahtjev za naknadu parničnih troškova, u gore navedenim slučajevima, prekluzivni su rokovi i oni se na zahtjev stranke ne mogu produžavati.

Kako stavljanje zahtjeva za naknadu troškova predstavlja poduzimanje radnje u postupku, pa ako parnična stranka propusti ročište ili rok za poduzimanje te radnje i

uslijed toga izgubi pravo na poduzimanje te radnje jer je zahvaćen prekluzijom, moći će se pod uvjetima koji su za to predviđeni poslužiti institutom povrata u prijašnje stanje (čl. 117- čl. 122a ZPP-a).

c) odlučivanje suda o zahtjevu za naknadu parničnih troškova

O zahtjevu za naknadu parničnih troškova odlučuje sud u presudi ili rješenju kojim se završava postupak pred tim sudom, bez raspravljanja.

Pri objavi presude može se saopćiti da je sud odlučio da se o odmjeraivanju troškova naknadno odluči. U takvu slučaju u sporovima koje sudi vijeće troškove odmjeraiva predsjednik vijeća, a odluka se unosi u pisani sastav presude.

I u slučaju kada je odluka o troškovima sastavni dio presude ona se tretira rješenjem. Rješenje kojim se usvaja zahtjev za naknadom troška kondematornog je sadržaja, a ako se zahtjev odbija ono je rješenje negativnog utvrđenja.

Ako sud propusti da odluči o zahtjevu za naknadu parničnog postupka zajedno s glavnom stvari, a stranka je stavila pravovremen zahtjev, stranka može zahtjevati donošenje dopunskog rješenja s odlukom o naknadi troškova.

U međupresudi ili djelomičnoj presudi sud može izreći da se odluka o troškovima ostavlja za kasniju presudu, osim ako se kod djelomične presude ne radi o zahtjevu za naknadu troškova stranaka između kojih se tom odlukom za njih postupak pred tim sudom završava.

Tijekom trajanja postupka sud posebnim rješenjem odlučuje o naknadi troškova samo kad pravo na naknadu troškova ne ovisi o odluci o glavnoj stvari, i kada je to zakonom izričito predviđeno, a to su u pravilu oni troškovi koji se nadoknađuju po načelu culpa.

Sud će posebnim rješenjem kada stranka to zahtjeva naložiti svjedoku naknadu troškova koji su prouzročeni neopravdanim izostankom s ročišta ili neopravdanim odbijanjem svjedočenja. Na zahtjev stranke sud može posebnim rješenjem narediti vještaku da nadoknadi troškove koje je uzrokovao svojim neopravdanim nedolaskom na ročište ili neopravdanim odbijanjem da vještači. O takvim zahtjevima sud je dužan odlučiti bez odgode. Žalba protiv tih rješenja ne odgađaju ovrhu.

XIV Odlučivanje o naknadi troškova postupka povodom pravnih lijekova

Žalbeni, odnosno revizijski postupak ima isto svoje troškove koje treba nadoknaditi ukoliko stranke te postupke iniciraju. Ti se troškovi u pravilu sastoje od troškova učenjih za sudske pristojbe na žalbu odnosno reviziju, za sastav pravnih lijekova (žalbe ili revizije), kao i oni učinjeni za odgovor na žalbu odnosno reviziju.

Kad sud odbaci ili odbije pravni lijek, odlučit će i o troškovima nastalim u postupku u povodu toga pravnog lijeka.

Kad sud preinači odluku protiv koje je podnesen pravni lijek ili ukine tu odluku i odbaci tužbu, odlučit će o troškovima cijelog postupka.

Kad se ukine odluka protiv koje je podnesen pravni lijek i predmet vrati na ponovno suđenje, ostavit će se da se o troškovima postupka u povodu pravnog lijeka odluči u konačnoj odluci.

Sud može ostavit da se o troškovima postupka u povodu pravnog lijeka odluči u konačnoj odluci i kad odluku protiv koje je podnesen pravni lijek samo djelomično ukine.

Odluka o troškovima sadržana u presudi može se napadati samo žalbom na rješenje ako se istovremeno ne napada i odluka o glavnoj stvari.

Ako jedna stranka napada presudu samo u pogledu troškova, a druga u pogledu glavne stvari, viši će sud jednom odlukom odlučiti o oba pravna lijeka.

Kad viši sud ukine odluku napadnutu pravnim lijekom, tada u pravilu ukida samo onu odluku o troškovima koja je donesena s obzrom na ishod spora u glavnoj stvari (po načelu causae). One odluke o troškovima koje su donesene nezavisno od ishoda parnice (po načelu cuplae), viši sud može ukinuti samo ako su i one napadnute žalbom.

XV O pravu na zatezne kamate na parnični trošak

Troškovi postupka su nedvojbeno novčana obveza, bez obzira što predstavljaju sporedno potraživanje, pa nema rezona za izuzimanje tih tražbina iz režima ostalih novčanih obveza.

Pravo na dosudu zatezne kamate na iznos parničnog troška u široj stručnoj javnosti svojevremeno je izazvalo brojne polemike.¹⁶

To je pravo instalirano člankom 20a. st. 2. Zakona o izvršnom postupku, koji propis je stupio na snagu 1. srpnja 1990. godine, a vrijedio je do 11. kolovoza 1996. godine kada je stupio na snagu Ovršni zakon koji je pravo stranke na plaćanje zateznih kamata na troškove postupka uredio odredbom članka 27. st. 3. prema kojoj ako plaćanje zateznih kamata na troškove postupka nije određeno već u ovršnoj ispravi, sud će na prijedlog ovrhovoditelja, u rješenju o ovrsi odrediti naplatu tih kamata po propisanoj stopi od dana donošenja odluke odnosno zaključenja nagodbe do naplate.

Treba napomenuti da tijekom zakonskih zateznih kamata na troškove parničnog teče od dana donošenja prvostupanjske odluke, a ne od dana kad su ti troškovi stvarno nastali (npr. kad su uplaćene sudske pristojbe ili je uplaćen predujam za provođenje vještačenja). Naime, danom donošenja prvostupanjske presude ti su troškovi određeni u točno izraženom novčanom iznosu i kao takvi postaju poznati onome koji ih je obvezan podmiriti, a samo na novčane obveze mogu teći zakonske zatezne kamate.¹⁷

Sadašnja, aktualna praksa prvostupanjskih sudova ide za tim, ukoliko parnična stranka zatraži zakonsku zateznu kamatu na troškove postupka, ona se i dosuđuje s tijekom od dana donošenja prvostupanjske odluke, pa do isplate u visini koju određuje članak 1. Uredbe o visini zatezne kamate. Sudovi to obrazlažu na način da se tužitelju dosuđuje pripadajuća kamata na parnični trošak, jer je odredbom članka 27. st. 3. Ovršnog zakona (N.N. RH 57/96 i 29/99) priznato je pravo ovrhovoditelju na zakonske zatezne kamate na parnični trošak i onda kad u ovršnoj ispravi nema odluke o platežu zakonskih zateznih kamata na parbeni trošak, pa obzirom na takav sadržaj cit. zakonske odredbe, koja je materijalno pravne prirode iako se nalazi u okviru postupovnog zakona, opravdava i zahtjev za platež zakonskih zateznih kamata podnesen prije donošenja ovršne isprave.

XVI Zaključna razmatranja

Na kraju rezimirajući institut parničnih troškova možemo konstatirati, da iako su Zakonom o parničnom postupku postavljena jasna temeljna pravila, ipak se pred pravnim praktičarima pojavljuje niz pitanja u kojima odgovore treba tražiti kroz sudsku praksu (npr: pitanje sniženja tužbenog zahtjeva i utjecaj na naknadu troškova).

¹⁶ Tako Perin, Nenad u članku Pravo vjerovnika na zatezne kamate na parnični trošak, Godišnjak: Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, 2:1995, str. 313-320, iznosi svoj pogled na tu problematiku.

¹⁷ Crnić, Ivica, Zahtjev za plaćanje kamata na troškove postupka, Računovodstvo i financije, 43/10:1997, str. 92-93

Odredbe Zakona o parničnom postupku koji reguliraju netom razmatranu materiju, mješovitog su materijalno-pravnog i procesnog karaktera isključivo kogentne naravi. Kroz svoju osnovnu funkciju tj. da određuje tko, kako, kada i na koji način nadoknađuje učinjene parnične troškove, promatrani institut naknade parničnih troškova kroz kvalitetu svojih rješenja bitno utječe na procesnu disciplinu, ekonomičnost postupanja, te u cjelini na ukupnu kvalitetu pružanja zaštite povrijeđenih subjektivnih prava koji su zaštićeni objektivnim pravom.

Ovdje nisu razmatrana područja pravne regulacije troškova osiguranja dokaza, instituta (prethodnog) oslobođenja od plaćanja troškova postupka, instituta osiguranja parničnih troškova, te naknada parničnog troška u statusnim sporovima, jer bi obradom tih posebnih i specifičnih područja, obzirom na zadanu temu bilo nesvrishodno.

SADRŽAJ

- I Uvodne naznake**
- II Pravna regulativa - izvori**
- III Pojam instituta parničnih troškova**
- IV Vrijednost predmeta spora**
- V Prethodno snošenje parničnih troškova**
- VI Nadoknada parničnih troškova**
 - a) načelo odgovornosti za uspjeh (načelo causae)**
 - b) načelo odgovornosti za krivnju, odnosno za slučaj (načelo culpae)**
 - c) naknada parničnog troška u parnici u kojoj sudjeluju suparničari**
 - d) naknada parničnog troška u parnici u kojoj sudjeluje umješač**
- VII Problem naknade parničnog troška kod djelomičnog uspjeha stranaka u parnici**
- VIII Posebni slučajevi dužnosti naknade parničnog troška**
- XI Troškovi sudske nagodbe**
- XII Povećanje i sniženje tužbenog zahtjeva - utjecaj na parnični trošak**
- XIII Zahtjev za naknadu troškova parničnog postupka**
 - a) određenost zahtjeva za naknadu parničnih troškova**
 - b) pravovremenost zahtjeva za naknadu parničnih troškova**
 - c) odlučivanje suda o zahtjevu za naknadu parničnih troškova**
- XIV Odlučivanje o naknadi troškova postupka povodom pravnih lijekova**
- XV O pravu na zatezne kamate na parnični trošak**
- XVI Zaključna razmatranja**